

A LAKBERENDEZÉSI TAVASZI KIÁLLÍTÁS.

RŐTELJES kulturális mozgalom idején jó, ha néha egy pillanatra megállunk és körültekintünk. Csak akkor állapíthatjuk meg, hogy körülbelül hová jutunk, ha meggondoltuk, hogy honnan jöttünk.

Ily erőteljes mozgalom van nálunk már évek óta az iparművészetben, és a jelenlegi, eseményszámba menő lakásberendezési kiállítás eléggé indokolja, ha egy pillanatra megállunk és körültekintést tartunk. Így tán bepillantathatunk iparművészetünk további fejlődésébe.

Hivatottak és nem hivatottak már ismételtelen megkísérelték, hogy a műiparnak egy meghatározott utat írjanak elő és e sorok írója sem szabadulhatott ettől a hibától. Megkíséreltem már többször, hogy a műipart egy elméletileg kiszabott irányba tereljem, de be kell vallanom, hogy sikertelenül. A gyakorlati élet és az abban működő ezerféle erő hatalmasabbak, mint az egyesek eszméi, legyenek ezek még oly jók is. A művészetben is érvényt szerez magának az a hatalmas materialisztikus törvény, mely szerint a gazdasági viszonyokból eredő helyzetek mindenkor legyőzik az eszményi irányzatokat.

Tessék csak visszaemlékezni, hogy milyen volt a fejlődés az utolsó évtizedekben. A kilencvenes évek elejéig műipari piacunkat oly annyira uralta a külföld, különösen Bécs, hogy alig tartották lehetségesnek, hogy valamikor magyar műipar legyen. Különben a magyar műipar megteremtése hazánkban is bizonyos ellenállásra talált, mert sokan — kik nem a szavak tartalmát, hanem

azoknak hangzását vizsgálják — azt hitték, hogy nevetséges lenne műiparról szólni ott, hol még ipar sincs.

Azonban a fenköltebb gondolkozású és bátor férfiak, kik át voltak hatva a magyar műipar fontosságának eszméjétől, nem riadtak vissza semmiféle elvetéstől vagy nehézségtől. A kicsinyes és korlátolt körülmények ellenére is bátran hozzáfogtak a munkához.

Még mindannyian emlékszünk azokra a karácsonyi kiállításokra, melyek az Andrássy-úti Iparművészeti Múzeum régi helyiségeiben voltak. Természetesen akkor még nem fektettek súlyt a nemzeti stílus megteremtésére, vagy az eredetiségre, sőt még a kiállított tárgyak igazi művészi jelentőségére sem; a fődolog a „Made in Hungary“ volt. Mindenekelőtt meg akarták mutatni, hogy Magyarországon is tudnak készíteni bizonyos munkákat, melyekről azt hitte a közönség, hogy azok csakis külföldön állíthatók elő.

Ily körülmények között természetesen nagyobb súlyt kellett fektetni a technikai, mint a művészi részre. Egyszerűen utánóztuk a külföldi sablonokat, gondolkozás nélkül evezünk a történelmi stílusok kiszapult medrében és csak egygyel törődünk, a gondos technikával, a csinálás módjával. A technikai haladás és új technikai eljárásoknak meghonosítása volt a jelszó, s őszintén örvendtünk, ha e téren valamelyes eredményt tudtunk felmutatni.

Ennek az irányzatát elősegítették a kilencvenes évek első felének kedvező gazdasági viszonyai. Mert ezek a gazdasági viszonyok nemcsak egy csomó új iparüzemet teremtettek, melyek fölvetették a versenyt a külfölddel, hanem gyarapították a közönség fogyasztóképességét is. A termelés és a fogyasztás fokozásával a technika mellett természetesen a művésziesség is kezdett előtérbe nyomulni.

Megerősítette ezt az a nagy művészi reformmozgalom, mely akkor indult meg Nyugat-Európában.

Noha nehéz dolog ilyen mozgalmaknak időpontját egész pontosan meghatározni, azonban aligha tévedek, ha azt állítom, hogy műiparunk forduló pontja a millenniumi kiállítás idejére esik.

Ekkor szorult először háttérbe a technikai rész, sőt mondhatnám inkább házi discussio tárgyává lett, míg kifelé inkább a művésziességre fektették a fősúlyt.

Ugyanebben az időben kezdődött meg a stílus-harc, jobban mondva a harc a művészi kifejezésért.

A művészi iparosok, valamint a vevő közönségnek nagyobb része még teljesen a múlt hatalmában volt és egyedüli üdvét a történelmi stílusokban látta. A művészek és a műbarátok vezető szellemei azonban másként gondolkodtak. Ezek már akkor belátták, hogy valamint Nyugat-Európában, úgy nálunk is csak akkor van jövője a műiparnak, ha modern úton halad. Habár ezt senki nem vitatta, még sem tudta közülük egy sem biztosan megmondani, hogy milyennek kell a modern stílusnak lenni. Vegyük-e át egyszerűen azt, a mit másutt megteremtettek, vagy valami újat teremtsünk sajátunkból? Közülük egy egész sereg, e sorok írója is, igaz meggyőződéssel az utóbbiért szállt síkra. Így keletkezett a magyar stílus eszméje, mely ellen oly sokat küzdtek és melyen oly sokat gúnyolódtak. Engem ehhez az eszméhez semmi esetre sem a sovinizmus vezetett, hanem tisztán a művészi és esztétikai szempont. Egyrészt, a modern eszmével szemben ellenmondást láttam abban, hogy egyszerűen átvegyük azt, a mit másutt teremtettek. Hisz a modern eszme magva az egyéniség érvényesülésében gyökerezik, mely mindegyik művésztől megköveteli, hogy műveiben a saját Én-jét, a saját fölfogását juttassa kifejezésre. És a mi egyesekre áll, sokkal inkább áll egy nemzetre. Minthogy azonfelül a régebbi magyar műiparban sok igen érdekes és feldolgozható motívumot

találtam, nagyon természetes, hogy teljes erőmből egy magyar népies stílus érdekében szálltam síkra.

Hogy gondolat-menetem nem volt felületes, bizonyítja az a körülmény, hogy később, külföldön sokfelé ugyanaz az eszme merült fel, t. i. mindenütt népies nemzeti művészetet akartak teremteni. Ha mind ennek ellenére nem volt ennek nálunk olyan sikere, mint azt reméltük, úgy ennek semmi esetre sem maga az eszme az oka, hanem csakis a mi gazdasági és az ebből eredő szellemi állapotaink.

Habár nagy sovinizták vagyunk a politikában, gazdaságilag — és ennek következtében szellemileg — mégis folyton-folyvást külföldi forrásokra vagyunk utalva. Gazdasági és társadalmi hátramaradottságunk következtében még nem rendelkezünk annyi erővel, hogy egy önmagunkból kiindult modern szellemi mozgalom számára elég táplálékot nyújthassunk. Már most akár akarjuk, akár nem, be kell ismernünk, hogy a művészetben is a külföld hatása alatt állunk. Ezzel még semmi esetre sem mondtam azt, hogy a külföldit egyszerűen utánozzuk. Ellenkezőleg. Mert azt, hogy ez sem művészi, sem célszerűségi szempontból sem engedhető meg, legjobban az a körülmény bizonyítja, hogy a külföld egyszerű imitatorjai ép úgy hajótörést szenvedtek, mint azok, kik a kizárólagos magyar stílusért szállottak síkra. Modern művészeink közül ezt nagyon sokan nem fogják elhinni. Mert látszólag nálunk a nemzetközi modern szellem győzött.

Ha azonban közelebbről vizsgáljuk a dolgot, majd meggyőződünk, hogy nálunk mégis különös irányban fejlődik a modern szellem. A szakember a jelenlegi bútorkiállításon valószínűleg meglátja, hogy egyik-másik dolog hasonlít ehez vagy ahhoz az irányhoz; emlékeztet egyik-másik művész munkájára; azonban egy tárgyról sem állíthatja, hogy ez teljesen német, vagy angol, belga, vagy francia,

mint ez az előbbeni kiállításokon elég gyakran előfordult.

Ennek oka ismét viszonyainkban keresendő.

A mi közönségünk még sokkal kevésbé ítél önállóan, semhogy az abszolút eredetiséget be tudná fogadni. — A *pièce unique*-nek még nincs nálunk valódi értéke. Sőt a közönség nagy része inkább azt kívánja, a mi már jónak bizonyult, vagy általában amit szépek ismernek. Mint-hogy külföldön sok előkelő házban már otthont talált a modern műipar, ennél-fogva művelt közönségünk szintén megbarátkozik vele. E mellett azonban egy-idejűleg valósággal ösztönszerűen azt követelik, hogy ez a modernség különös viszonyainkhoz alkalmazkodjék.

Az angol célszerűség és kényelem mindenkinek imponál és a legtöbben épp oly széles, hatalmas, masszív berendezéseket szeretnének, mint az angolok. De minthogy lakóhelyünk beosztása, életmódunk és a rendelkezésünkre álló anyagi eszközök nincsenek angol mintára szabva, tehát ha mi átveszszük az angol célszerűséget és kényelmet, úgy ennek, viszonyainknak megfelelőleg, változtatásokon kell átmennie.

Hasonlóképen áll a dolog a technikai és művészi kivitel tekintetében, melyet nem-rég csodáltunk meg a skót lakásberendezésnél, mely az Iparművészeti Múzeumban volt kiállítva. Mindnyájan megbámultuk a skótok ügyességét, a melylyel egyszerű díszítő motívumokkal tudtak hatni, legyőzve az anyag részéről fennálló legnagyobb nehézségeket. Épp úgy megcsodálták azt, hogy még a legkisebb, legjelentéktelenebb részlet is a lehető legpontosabban készült. Ha azonban arról volt szó, hogy mennyibe kerül az ilyen munka, akkor még a legkényesebbek is a fejüket rázták.

És ez érthető is. Még a legraffináltabb műbarátaink sem élnek Londonban a „páva-szem“ korszakában, mint az esztétikusok South-Kensingtonban mondani szokták. Nem érzik szükségét ama ki-

csiny és titokzatos szenzációknak és nuance-oknak, melyeket csak a legelkényeztetettebb szemek vesznek észre. Hiányzik nekik a hyperkultura által elő-állott csaknem túlvilágias érzékenység. Műérzékük reálisabb, sőt mondhatni nyersebb és egészségesebb és azt kívánják, hogy a mi a művész intenciója, azt minden tépelődés nélkül az értekek észrevegyék. Azért ama skót raffinementből csak bizonyos, inkább külsőségek és részletek voltak alkalmasak arra, hogy viszonyainknak megfeleljenek. Ha majd egyenkint tárgyaljuk a kiállított szobákat, látni fogjuk, hogy a skót befolyás mily módon érvényesült nálunk.

A francia modernitás természetsszerűleg még kevesebb befolyással volt műiparunkra. A XV. és XVI. Lajos korából fönmaradott stílusok, melyek hagyományosan az *Objet d'art*-ra törekszenek, a modernebb stílusok közül a legszesélyesebb luxus-stílusok és rendkívüli anyagi áldozatokat követelnek. Ez persze, tisztán pénzügyi okokból is ellentmond viszonyainknak és a mellett nem is felel meg a vevő közönségünk egész mivoltának és ízlésének, — még az igen jó módúaknak sem — hogy a fősúlyt egyes dísz tárgyra fektessék.

A belga Van der Velde által megindított modern stílusnak volt a legnagyobb kilátása nálunk sikerre. Minthogy elvben tisztán a szükségsszerűsége alapszik, a szépséget csak a logikus konstrukcióban és az anyag helyes alkalmazásában keresi, úgy látszott, hogy ez illik leginkább jellemünkhöz. Mert valamint ez a stílus a normális szokástól eltérő vonalvezetésének ellenére, alapjában véve mégis józan, épp úgy mi is, a többi kulturnéptől eltérő páthosunk és hevesebb véralkatunk mellett is voltaképpen józanok vagyunk. Hisz mi — kiket mindenütt lovagias nemzetnek neveznek — egyenesen melegágya vagyunk az okosan kiszámított politikai taktikának, jogi fogásoknak és művésziesen konstruált államformáknak.

Ezért sokáig azt hittem, hogy lehetséges lenne Van der Velde elveit a mi műiparunk irányadó-jává tenni.

Azonban ez csak félig sikerült. Mint a tények bizonyították, kénytelenek voltak ezek az — esztétikai, valamint praktikus szempontból kifogástalan — eszmék viszonyainkhoz alkalmazkodni. Valamint anyagilag még nem haladtunk annyira, hogy viszonyainkat nyíltan, a maguk valóságukban föltárhatnók az egész világ elé és szeretünk egy kevés port hinteni a világ szemébe, hogy ne hallja a panaszt, mely nemcsak egyesekre, hanem az egész államra és az összes állami intézkedésekre vonatkozik — épp úgy áll a dolog kulturális életünkkel, mely még nem eléggé előrehaladott, hogy ne szorulna bizonyos csillogó csecse-becsékre és elavult lim-lomokra. Ugyanez megvan a műérzéknél is. Az egyszerűt, mely csak strukturájával és logikus szükségszerűségével hat, nálunk nem tartják szépnek. Valamint a szónoklatot retorikai frázisokkal, úgy minden műipari munkát művészi frázisokkal kell fölcicomázni, hogy nálunk igazán értékesnek tartsák.

Azért érhetőnek tartjuk, ha művészeink és műiparosaink munkáikat némely, a valódi esztétikával nem épen megegyező frazeológiával megtoldják. Ezt nem úgy kell venni, mintha művészeink bizonyos engedményt tennének a vevőközönségnek. Nem, művészeink — kik miként a közönség is, az egész környezetünk befolyása alatt állnak — és ezért igaz meggyőződésükből erednek ezek a frázisok.

De még tovább megyek. Nem tartozom a teoretikus esztétikusok közé, kik egy művészi teoriát fogadnak el és aztán azon keresztül-kasul lovagolnak a valódi életen, tekintet nélkül annak követelményeire. Nálam nem az adja az irányt, hogy milyennek kell valaminek lenni, vagy hogyan kell valaminek fejlődni, hanem hogy valóban hogyan fejlődött. És e szempontból végül azt is ki

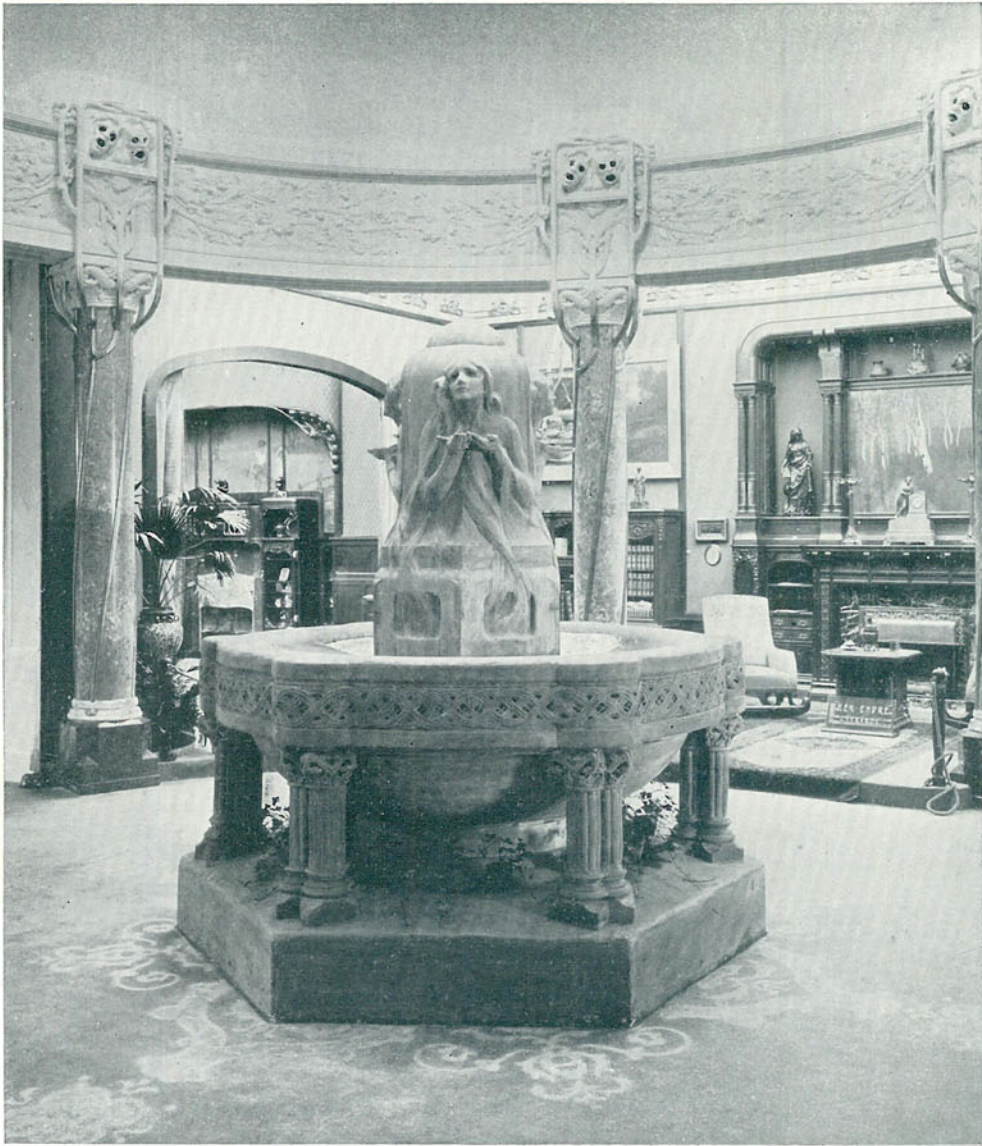
kell jelentenem, hogy bizonyos feltételek mellett még a történelmi stílusok maradványaival is megbékülök. Hisz mi nagyban és egészben konzervatív nemzet vagyunk. Nálunk az előttünk lejátszódó jelen motívumait is a múltban keresik. Lépten - nyomon ősi alkotmányunkkal, őseink hősi tetteivel és ehez hasonlókkal dicsekszünk. Ily, teljesen a múlttól átitatott szellemi irányzat mellett, hogyan volna lehetséges ép a művészetben teljesen szakítani a múlttal? Mint a modernség híve ugyan fájlalhatom ezt, de mint kritikus, kire nem a maga óhaja, hanem a tények a mérvadók, egész érhetőnek találom, hogy nálunk nemcsak a művésziileg ki nem képezett vevők, hanem a művészek és műipar-űzők sem szabadulhatnak teljesen a történelmi stílusok hatása alól.

II.

E fejtegetések után bizonyára érhető lesz, ha a kiállított lakberendezések egyenkinti ismertetésénél nemcsak más szempontokból indulok ki, hanem egészen más módszert követek, mint az előző években ugyanezen a helyen tenni szoktam.

Akkor két mozanatra fektettem a fősúlyt. A tervező művésznél fontosnak tartottam egyrészt, hogy az uralkodó irányok közül melyikhez csatlakozik az illető, és másrészt, hogy az általa tervezett bútor megfelel-e céljának. Ily módon meg akartam vizsgálni, hogy művészeink mennyiben alkalmazkodnak a praktikus életben a művészet követelményeihez. Mert akkor még a legtehetségesebb művészeink is csak kísérleteztek. Hasonlóképpen gondosan megfigyeltem a készítés módját is, mert műiparosaink is akkor még kezdők voltak az új irány szellemében való munkálkodásban.

Ma már azonban szerencsésen túlestünk mindezek a nehézségeken. Művészeink már nem kísérleteznek többé, hanem csaknem mindannyian teljesen

„SÍRÓ NŐK“.

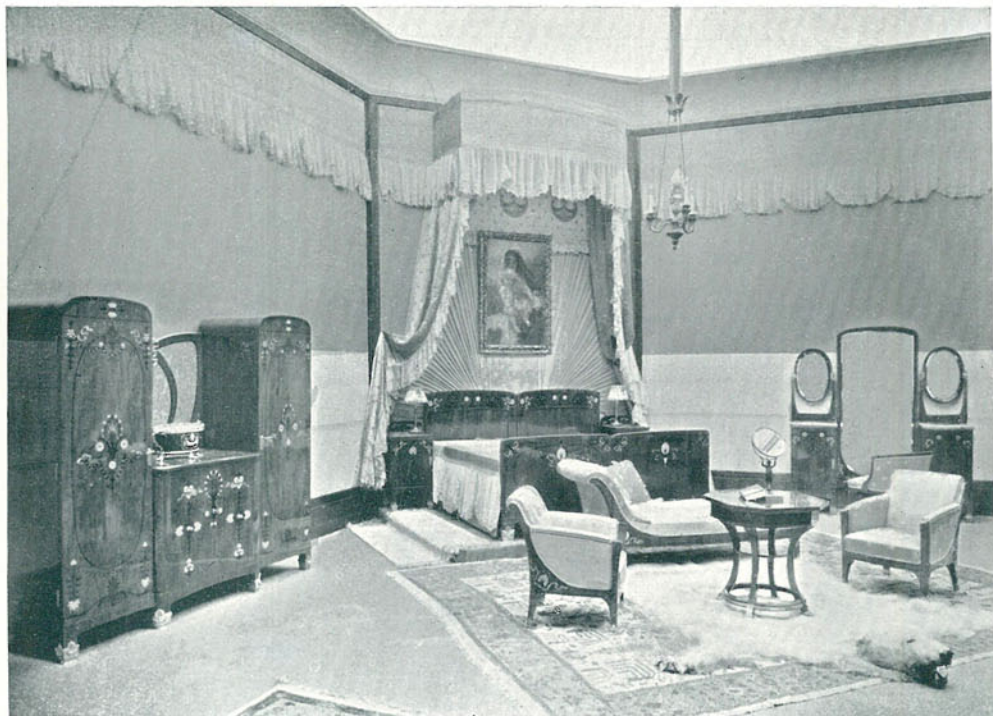
DÍSZKÜT
MARÓTHI GÉZÁTÓL.

EBÉDLŐ.
THÉK ENDRÉTÓL.

URI DOLGOZÓ.
THÉK ENDRÉTÓL.

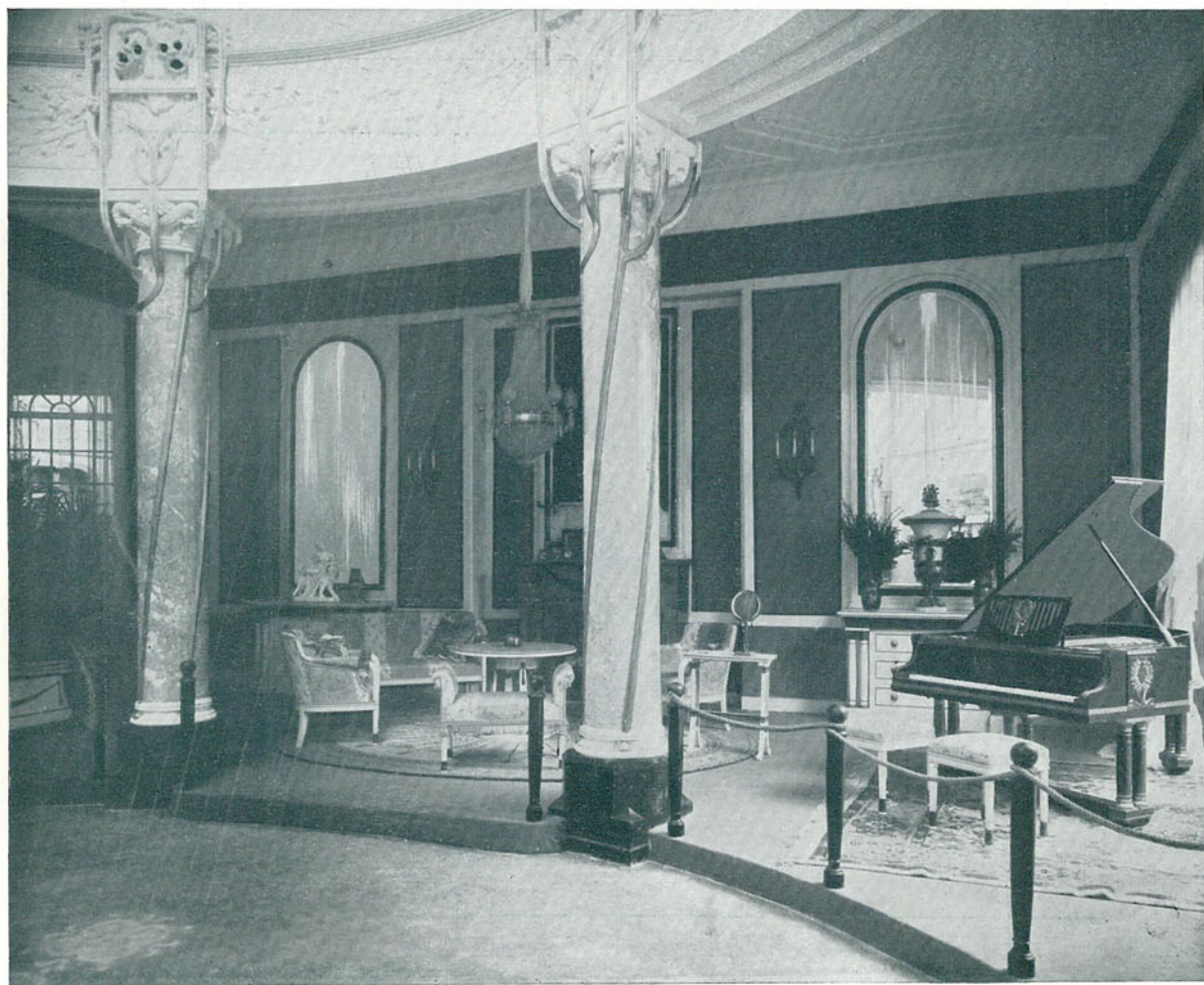

HÁLÓSZOBA.
THÉK ENDRÉTŐL.

Handwritten mark

KÁRPITOSMUNKA
GELB M. ÉS
FIÁTÓL.

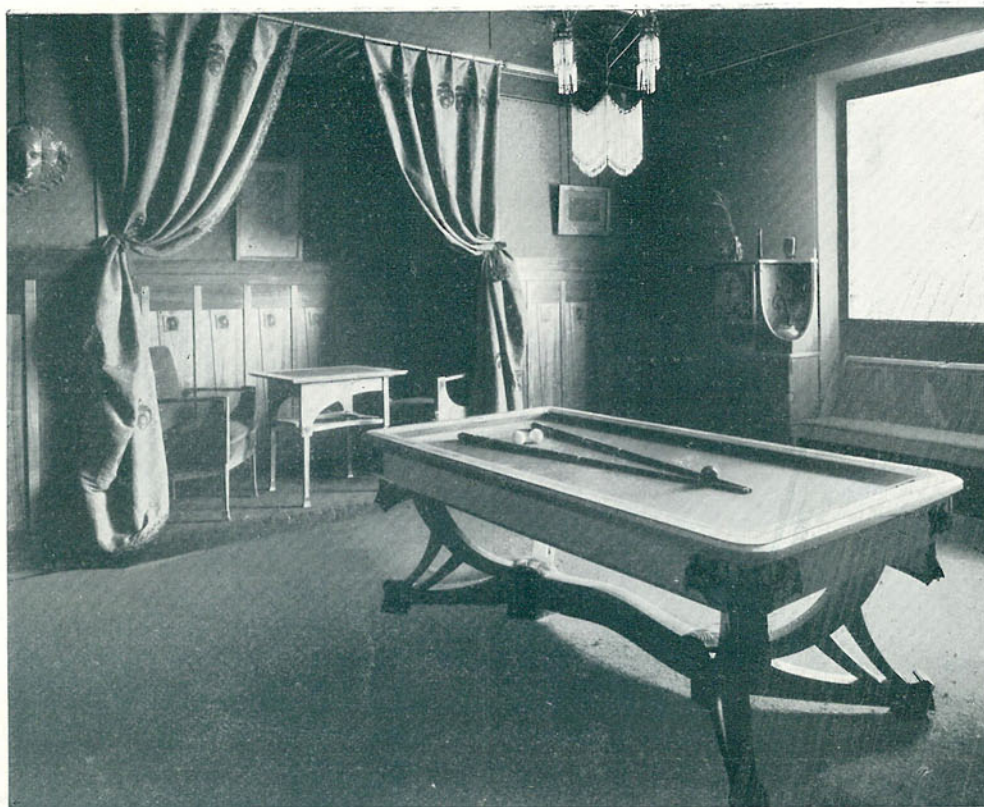

SZALON. GELB M. ÉS FIÁTÓL.

A ZONGORA ÉS AZ ASZTALOSMUNKA THÉK ENDRÉTŐL.

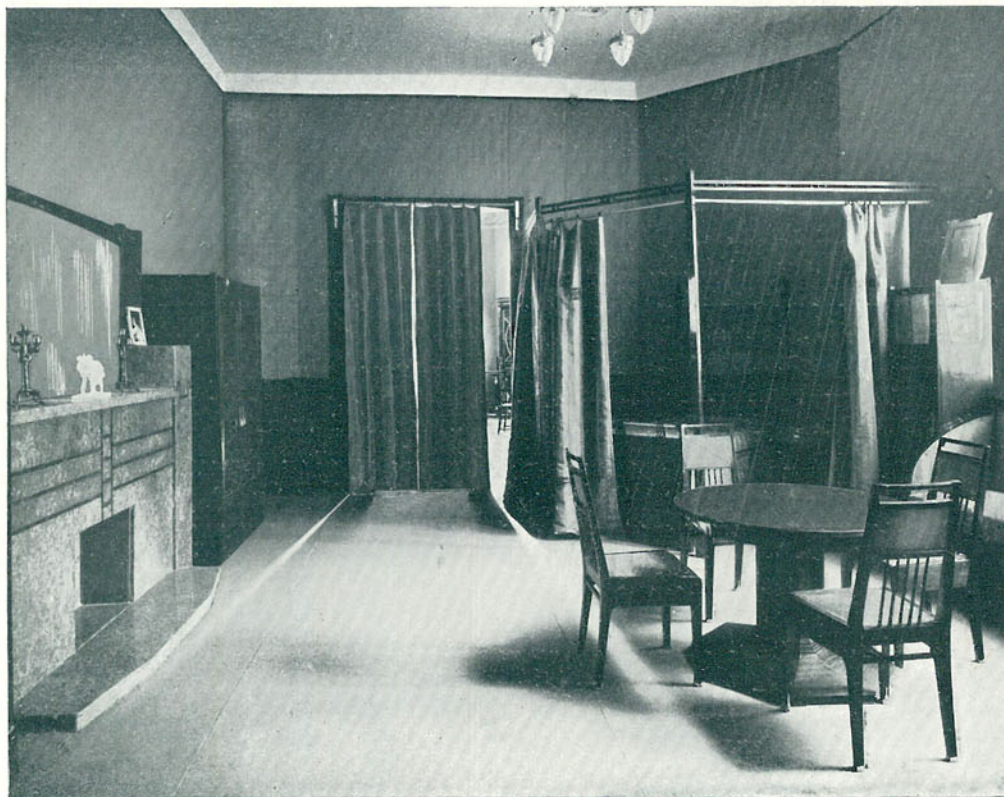
BILLARDSZOBA.

LEFKOVITS J. ÉS
TÁRSÁTÓL.

TERVEZTE
MESSINGER
ALAJOS.

NŐI HÁLÓSZOBA.

HAJTS
JAKABTÓL,
(mint a Bútorcsarnok
Szövetkezet tagja.)

TERVEZTE
MENYHÉRT
MIKLÓS.

céltudatosan dolgoznak. Ennek következtében már nem az a feladata a kritikusnak, hogy minden egyes részletet megvizsgáljon, hanem azt kell megállapítania, hogy a művész elérte-e intencióját? Míg kezdetben a művészeknek szükségük volt szigorú önfegyelmzésre, addig a mai előrehaladottabb fokon még némely szeszélyt is meg lehet nekik bocsátani. Azelőtt, ha egy művész csak egy lépéssel is eltért az útról, az a veszély forgott fenn, hogy az illető nem halad a helyes úton és többé nem találja meg a helyes utat. Ha pl. az előző években azt láttam, hogy valamely szekrénynél a kapcsok nincsenek szervi összefüggésben a szerkezeti részekkel, vagy hogy az ékítményes részek túlságosan gazdagok, vagy hogy az összforma ellentmond a szerkezetnek, akkor ezt mindig kiemeltem és elítéltem. Nem azért, mintha szeretnék gáncsoskodni, hanem hogy ha a kritika azt akarja, hogy értéke legyen, úgy nevelő hatással kell bírnia. Ezt a nevelő hatását azonban kétféleképpen érheti el. Meg lehet kísérteni, hogy vagy a művészekre hassunk nevelőleg, vagy a közönségre. Az első akkor van helyén, ha a művészet és a művészek még kezdő fokon, a kísérletezés stádiumában vannak. Az utóbbinak akkor kell életbe lépni, ha a művészet és a művész már bizonyos önállóságra jutottak.

Nevetséges volna, ha ma valaki a modern impresszionisztikus művészet megkritizálásával azt akarná elérni, hogy ebből fejlődjenek a művészetek. Ez épp oly esztelen és haszontalan lenne, mintha valaki a renaissance-ot és empir-művészetet, ebből a — mondhatnám — német professzorszerű nézőpontból akarná megítélni.

Nem. Ily bevégzett tényekkel szemben nézetem szerint a kritikusnak csak az az egy feladata lehet, hogy azokat magyarázza és közelebb hozza a közönség érzelméhez és értelméhez.

És ha műiparunk, amennyiben ezt a mostani kiállítás keretében megállapítani

lehet, még nem érte el azt a teljes érettségét (mint az általam felhozott analógiák), mégis azt hiszem, hogy nálunk is ideje már, hogy a művészeket magukra hagyjuk és arra kell törekednünk, hogy a közönséget neveljük a művészetre.

A következő sorok csakis a közönségnek szólnak. És *ha e soroknak sikerülni fog* e lap olvasói közül csak egyet is fölvilágosítani műiparunk lényegéről és egyes művész tulajdonságairól és az illető ennek révén jobban meg fogja érteni ama művész munkáit: akkor elérték céljukat.

III.

E fejezetet, mint a hogy illik, Horti Pállal kezdem, minthogy őt érte ama megtisztelő feladat, hogy tervezze és berendezze az Iparművészeti Társaság által rendezett sorsjáték főnyereményét képező díszes kelengye-ebédlőt.

Horti tanárra még mindannyian emlékezünk abból az időből, a mikor még kezdő volt. Noha sokféle változáson és befolyáson ment keresztül, mindamellett mindenkor és mindenütt volt benne egy jó adag sajátosság. Elsősorban számítom ide vonalait. Saját hatalmas testi terjedelmének megfelelően tervezeteiben is mindig hiányzott a női takarosság és kecsesség. Akár a belgáktól, akár az angoloktól, vagy akár a szeszélyes bécsiektől nyert impresszióját követte, az idegen művészetben mindig utat tört magának nyomós egyénisége. Mindig férfias, erőteljes volt, sőt néha sok is volt a jóból. Hány-szor nem kellett székeinek, fauteuil-jeinek vagy divánjainak túlszéles alakját szeméretvennem. Ezzel a férfias lényeggel volt összefüggésben az, hogy mindig a praktikus célt tolta előtérbe. Érzékeny hangulatok, finom, aprólékos részletek sohasem voltak Horti sajátosságai. Ő úgyszólván a grand-bourgeois azok között a művészeink között, akik műiparral foglalkoznak. Munkáinak, minthogy komolyak, külseje sohasem nagyon pompázó, min-

dig tekintettel van a bútor praktikus céljára, hogy azok leginkább a nagy-bourgeois szükségleteinek és igényeinek feleljenek meg, ki nem épít magának külön palotákat, hanem még saját házában is nagy bérlakással elégszik meg; ki első sorban bútorainak használhatóságára és jóságára van tekintettel, és minden áron távol akar állani a különlegességektől.

Ez a cél vezette Horti tanárt, mikor a mostani ebédlőjét csinálta. Ő maga a katalógusban a következőképp fejezi ezt ki:

„Az ebédlő alapeszméje a könnyen kezelhető gyakorlati célokra megfelelő formákból indul ki. A bútorok profilok nélkül legömbölyített éllel készültek és a fényezésre való tekintettel szétszedhetően lettek megalkotva.“

Célját teljesen el is érte. Minden egyes tárgy célszerű. Az asztal szilárd konstrukciója mellett is könnyen kezelhető, a székek fölötté kényelmesek. Minden szekrényszerű bútor nagyszerűen helyezhető el egy ebédlő számára szükséges berendezésben. A praktikus feladatok mellett a díszítési célokat semmiképpen sem hanyagolta el. Horti tanár mindenestre joggal távol tartja magát mindenféle pompától, azonban érvényre juttatja azt a gazdagságot, melylyel jogosan lehet dicsekedni. És pedig egyrészt akkor, mikor a zárt szekrény fölé nagyon ügyesen üvegszekrényeket tesz, hol az ezüsthélek dekoratív hatása érvényesülhet, anélkül, hogy kihívóan hatnának, és másrészt nemcsak a fölhasznált fa kiválasztása, hanem a vasalás és a többi hozzátartozó dolgok által is.

A fényezett palizanderfa mindenestre komolyan és előkelően hat és ez a hatás még fokozódik a széles vonalokban és a díszkrét színezésű művészies intarzia díszítés által, mely rózsafából és ébenfából készült. Ehhez nagyon jól illik az egészen lapos ezüst veret, melynek bágyadt fénye enyhíti a bútor sötét színét.

Külön dicséretet érdemelnek a világítótestek, melyek világítás tekintetében nem-

csak felette célszerűek, hanem a mellett igazi művészi izlésre is vallanak.

Habár teljes elismeréssel adózom Horti tanárnak, mert ebben az ebédlőben művészi tudását és akaratát csaknem teljes érettségében juttatta kifejezésre, mindamelllett igazságtalanság lenne, ha nem látnám be, hogy mily nagy része van a sikerben azoknak a műiparosoknak is, kik Horti tanár tervezetét megvalósították.

Mert, hogy egy műipari tárgy elkészüljön, ahhoz nem elegendő, hogy egy jó művész elkészítse a tervezetet és egy jó iparos gondoskodjék a kivitelről. Ehhez még egy harmadik dolog szükséges: az iparosnak a művészt meg is kell értenie, alkalmazkodnia kell annak eszméjéhez és egyéniségéhez.

Horti tanárnak ez alkalommal szerencséje volt, hogy csaknem mind ilyen iparosokkal dolgozhatott. Az asztalosmunka, melyet Vukovics és Kaufmann szállított, minden tekintetben kitünő és épp oly jelesek a bútorvasalások — melyeket Ludwig Ede készített — valamint a vitrinák fémmunkái.

Fölötté nehéz feladata volt Kiessling Rudolf és fiai cégnek, mely az őt — antik ezüstteléssel és csiszolt üvegekkel ellátott — elektromos csillárt szállította és a cég legnagyobb dicséretére válik, hogy feladatát igazán kifogástalanul teljesítette. Épp ily dicséretet érdemel Burger A. és Hoser Viktor is.

Az előbbi műhelyéből kerültek ki a köszörült szegélyű üvegezés, a tükör, valamint a fémfoglalatok, az utóbbtól pedig az óra. Az összes — egyszerűsége által kitünő — ezüst eszköz, bárkié is legyen a főnyeremény, bizonyára rendkívüli örömet fog neki szerezni. Az ezüst eszközöket Horti tervezete után a dicséretesen ismert Bachruch A. cég szállította, az elegáns üvegtálcát Kossuch J.; míg a porcellán készletnek igen pontos és finoman kivitt rajza Hüttl Tivadar edényfestészeti műhelyében készült. Ezen előkelő ebédlő keretéhez igen jól illik

Agbaba Odelának — Horti tanár terve-
zete szerint — szőtt szőnyege.

Végül meg kell említenem, hogy a tarka ablakokat Waltherr Gida, és az ablakfüggönyöket valamint a kárpitos-munkákat a jelességéről ismert Gelb M. és fia cég állította elő. Ez a szoba, melyet mindenképen hazai erők készítettek, vevőközönségünk legnagyobb igényü és legtartózkodóbb részét is két dologról fogja meggyőzni. Először arról, hogy a nálunk annyira kigúnyolt „Secessio“-tól nincs mit félni. E szobában, hol a multnak, a történelmi stílusnak a legkisebb vizsgálja sem található, de a mely egyszersmind távol áll minden modern túlzástól, valószínűleg még a konzervatívabb izlés is kiengesztelődik a modernítással. E szobában mindenki arra a meggyőződésre juthat, hogy lehet az ember teljesen modern és a mellett polgáriasan komoly és egyszerű.

És ha ez a szoba remélhetőleg a modernitás egynémely eddigi ellenségét meg fogja nyerni a modern eszmének, egyben az illetők valószínűleg arról is meggyőződnek, hogy semmi esetre sem kell külföldre menni, ha jól, szépen és a jelen kor izlésének megfelelően akarnak berendezkedni, hanem, hogy művészeink és műipar-üzöink ma már oly jó dolgokat készítenek, hogy még a legelkényeztetőbb izlést is kielégíthetik.

Különös sajátosságú művész Wiegand Ede, kinek a kiállításon 3 összefüggően berendezett szobája és egy fogadóterme van. Wiegand eddig — Hortival teljesen ellentétben — a nuance, a csaknem feminisztikus szeszély hangulatnak volt a művésze. Nagyon szívesen emlékszünk vissza ama csaknem nippes-szerű boudoir-okra, melyeket Wiegand az azelőtti kiállításokon mutatott be. Szerkezeti eszméi mindig gyöngédek, diszesek és csaknem idegesen karcsúak voltak. Mintha ifjú leányillat — bizonyos csipkedő, csaknem perverz parfümmel vegyítve — áradna Wiegand munkáiról. Azonban való igaz, hogy mindig volt rajtuk bizonyos

művészi „je ne sais pas quoi“, melyet csak érezni lehet, de megmagyarázni nem.

Ez utóbbi sajátosságok megvannak most is szobáiban, noha egyébként nagyban különböznek Wiegand régebbi munkáitól. A karcsú szerkezeti eszme helyébe mindenütt a szélesség és a nehéz súly lépett, fiatal leányillat helyett csaknem túlságos erőteljesség lep meg bennünket és csak egy dolog marad a régi Wiegandból: az artistikus „je ne sais pas quoi“, valamint a csípős csaknem perverz parfüm.

A három szobát — egy háló-, egy reggeliző- és egy uri dolgozószoba — egy mindenképpen egységes gondolat és egységes hangulat uralja. Az első két fényezett mahagonifából készült szobát, valamint a fényezett padukkfából készült dolgozószobát, majdnem kizárólag sík lapokból rótták össze. Alig lehet észrevenni egy szerkezeti vonalat, oly széles és vaskos mindegyik rész kivétel nélkül. És hogy benyomásunkat erősítse, a szobákat aránylag kissé magasabbra vette, az ablakokat pedig szélesre szabta, a hálószobában és az ebédlőben a szekrényeket és a tálakat a falba eresztette, hogy ez által a laposszerűség benyomását még jobban fokozza. Ugyanaz a célja a hálószobában a két négyzetes prizma alakú pillérnek, a melylyel az erőteljes benyomást akarja fokozni.

Hogy milyen hangulat árad ezekben a szobákban, azt nehéz meghatározni. Bár ezek a bútorok mindenképpen modernek, bár kiméletlenül szakítanak mindenféle történelmi stílussal, mégis van bennük valami középkori grandseigneur hangulat. Ha a feudalizmus mégegyszer föléledne, úgy nagyon jól el tudnám képzelni azt, hogy egy modern feudális úr — kinél azonban a régi fegyvereket a coupon-vágó olló helyettesíti és a büszke vértezett paripák helyébe az örülten száguldó automobil lép, a ki mindamellet tudatában volna az egykori várurak teljes hatalmának és méltóságának — jól érezné magát ezen berendezkedésben.

Ugyanily szellemi állapotnak felel meg a dolgozószoba, mely igen alkalmas arra, hogy méltóságával és arányaival minden belépőnek imponáljon.

Elárulja azonban azt, hogy a tulajdonos nem valami nagy szellemi kapacitás, mert a hatalmas bútor-konstrukció közt fölállított könyvszekrény csak semmitmondó duodez kiadások számára van berendezve. Minden — a három szobában levő további tárgy — a hatalmas világító-testek az ágyaknál, az előkelő kárpitozások, nagyszerűen alkalmazkodnak az összhangulathoz. Minthogy ezenfelül a tehnikai kidolgozás, (a háló- és reggeliző-szoba Schmidt Miksa bútorgyárából, a dolgozó-szoba pedig Mócsay József kiváló műhelyéből származik) teljesen megegyezik a művész intencióival, elhallgathatom egyik-másik kifogásomat és minden további nélkül szerencsét kívánhatok Wiegand Edének ehhez a munkájához.

A művész sajátossága azonban leginkább fogadó-termében domborodik ki. Mindjárt a belépésnél meglepetve állunk meg és különös érzés szállja meg az embert. Első pillanatban nem tudjuk, valjon elragadtatva csodálkozunk-e, vagy haragudjunk? Azonban nem lehet oly gyorsan szabadulni e teremből. Az ember késik egy darabig és aztán bizonyos hidegséget érez, mely azonban nem hat fölfrissítőleg, hanem valami különös bűnös hatással van az emberre. Ez a fehér szoba olyan, mint az ártatlan gyermekálom, melyet perverz áradat vesz körül. Ezt a benyomást tette legalább én rám.

Én azonban e benyomás okairól számot akartam magamnak adni. Azt hiszem, az ok főleg abban keresendő, hogy az összes formák, melyeket Wiegand ez alkalommal használ, szélesek, hatalmasak és férfiasak, míg az áthuzatuk mindenképpen leányos. Itt vannak pl. a divánok és fauteuilök. Formák, melyeket — egy komoly dolgozószobából kikerülve — barna vagy zöld bőrrel szok-

tak bevonni, míg Wiegand fehér angorabőrrel vonja be azokat. És valamint a pamlagok, úgy minden más tárgy is fehér e szalonban. Fehér bőrök fődik a padlót; a falakat fehér, durván fröcskölt mészhabarcscsal vakolták és fehér a lamberia is, melyet itt csak fehéren fényezett fából készítettek, eredetileg azonban fehér márványból terveztek. Kiegészíti a termet a szintén fehér márványból készült nyitott kandalló és a világos, jávorfából készült asztalok. A nőies jelleg még az által is fokozódik, hogy az összes berendezett tárgyak sarkai gömbölydedek, az asztaloknak nincs egyetlen szögletük sem; még a lamberiaból hatalmasan előretörő négyszögletes konzolok is gömbölydedek.

Az erős fehéret még fokozza a mennyezetről beáradó fény; csak félénken vegyülnek e fehér szímfóniába más színek. Így a kiálló konzolokon zöld kúszónövényekkel díszített böcklinkék Zsolnay-féle eozinvázák állnak és a keskeny oldalon a kéménnyel szemben egy kék tükrű, virágdíszszel gazdagon ékesített, kicsiny félkör alakú vízmedence van.

A márványburkolatba azonkívül minden egyes konzol közé dombormű van beillesztve (modern lapos dombormű sokkal jobban illett volna ide, mint az olasz renaissance munkák öntvényei, miután ezek nem is illelnek a plafond alatti körben futó domborművekhez.)

Habár az egyes formák és az egyes motívumok, melyeket Wiegand e teremben alkalmaz, semmiképpen sem tartanak számot különös eredetiségre, a terem nagyban és kicsinyben mégis magán hordja Wiegand sajátosságának bélyegét. Ama finom érzék, amaz artistikus „je ne sais pas quoi“, melyről az előbb beszéltem, itt még fokozottabb mértékben jut kifejezésre. És akár szimpatizál az ember velök, akár nem, a művészies benyomást nem lehet tőlük megtagadni.

Wiegand egy konyhaberendezést is állított ki, melyet Mócsay József kitü-

TERVEZTE
WIEGAND EDE.

SZALON.
SCHMIDT MIKSÁTÓL.

SZALON.
SCHMIDT MIKSÁTÓL.

TERVEZTE
WIEGAND EDE.

URI DOLGOZÓ.
SCHMIDT MIKSÁTÓL.

TERVEZTE
WIEGAND EDE.

AZ ASZTALOS-
MUNKÁT KÉSZITETTE
MÓCSAY JÓZSEF.

REGGELIZŐ SZOBA.
SCHMIDT MIKSÁTÓL.

TERVEZTE
WIEGAND EDE.

URI DOLGOZÓ.
SCHMIDT MIKSÁTÓL.

TERVEZTE
WIEGAND EDE.

AZ ASZTALOSMUNKÁT KÉSZÍTETTE
MÓCSAY JÓZSEF.

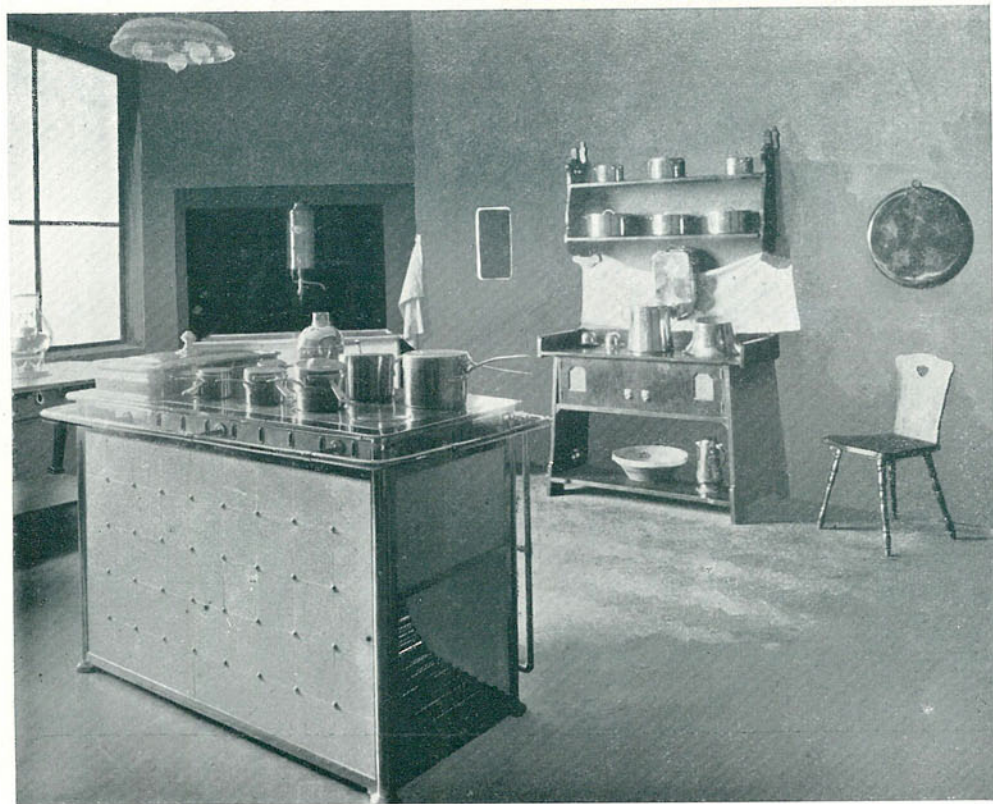

HÁLÓ SZOBA.
SCHMIDT MIKSÁTÓL.

TERVEZTE
WIEGAND EDE.

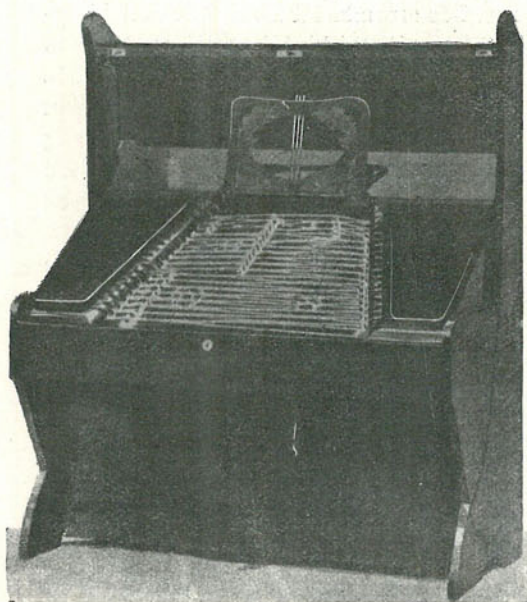
KONYHA.
TERVEZTE
WIEGAND EDE.

AZ ASZTALOSMUNKA
MÓCSAY JÓZSEFTŐL,
A TŰZHELY ES
ÖBLÖGETŐ
RÉVAI OSZKÁRTÓL,
A RÉZEDÉNY
JANCSURÁK
GUSZTÁVTÓL VALÓ.

nően készített ama tervezet szerint, melylyel Wiegand az iparművészeti társulatnak a múlt évben kiírt pályázatán az első díjat nyerte. A konyha jó benyomást tesz a háziasszonyokra, épp úgy, mint Révai Oszkárnak valóban praktikus gáz-takaréktűzhelye és Jancsurák Gusztáv szép rézedényei.

Mielőtt átmennék ama négy szobához, melyek az előcsarnok és a mellette lévő kupolacsarnok körül csoportosul-

FERDE HELYZEIBE HOZHATÓ CIMBALOM.
TERVEZTE JENEY JENŐ.
KÉSZITETTE BÁNYAY VIKTOR.

nak, előbb az előcsarnokról és a kupolacsarnokról akarnékegyet-mást elmondani.

Maróthy (Rintel) Géza által tervezett, egy kissé a bécsi szecessióra emlékeztető kapun át — (melynek szép reliefjét Kann Gyula tervezte) — az előcsarnokba jutunk, melynek Rabitz-falait Maróthy igen érdekes fényhatásokra használja fel. A mennyezet alatt áttört szalagot vezet, melynek nyílásaiban különféle színű üvegek vannak elhelyezve. Ebbe nyílik a Horti Pál által tervezett s Maróthy által díszített kupola-

Magyar Iparművészet.

csarnok, melyet nyolc román márványoszlop tart. Az oszlopok körül széles ornamentum kúszik egész modern ízlésben, mely az oszlopok fölött virágos, lombkoszorúzott domborulatba megy át. A művész ezzel jelképezni akarta, a mint a modern művészet átfonja és új virágzásra fakasztja a régi művészetet.

A kupola közepén áll Maróthy (Rintel) Géza kútja, melyről a katalógus következőket mond: A síró nők kútja csepenkint pergeti a vizet, olyanformán, mint a könyhullás. Kávéja aranyozott alapra helyezett, áttörtt mintával van díszítve. A kút feneké üveg és alulról kapja a világosságot.

A kút alapeszméjében van valami fájdalomszerű és e miatt alig illik a lakberendezkedésbe, habár kivitelében, mely Minne belga szobrász munkájára emlékeztet, érdekesen és művésziesen hat.

Ha ki is tudnék engesztelődni a kúttal, de az oszlopok fölötti maskarónokkal, (melyek szintén Maróthytól származnak) — melyeknek fájdalmasan félrevont szemeik és szájuégeik világítási célra szolgálnak — soha, de soha. Ez a sajátos ötlet valóságos testi fájdalom érzését kelti bennem.

E berendezkedés körül csoportosuló négy szoba — melyeknek bútora Thék Endre gyárából származik, míg a kárpitos-munkákat Gelb M. és Fia állította elő — a történelmi stílusnak a modern stílussal való kiengesztelődését akarja jelképezni. Habár én — mint a modern eszmének a föltétlen híve — teljesen lehetetlennek tartom az eszmének ily úton, azaz történelmi és modern motívumok kombinációja által való megvalósulását — mégis be kell látnom, hogy e négy szobában sok dolog nagyon művészies, ízléses és teljes elismerésre érdemes.

Ha eltekintünk az elvi követeléstől és ha a bevezetésben fölemlített okoknál fogva elismerjük a történelmi hangulat jogosultságát, úgy e négy szoba teljesen igazolva van, különösen, ha az iroda-

17

lomban használt azt a mondást, hogy „minden genre meg van engedve, csak az unalmas nem“, a műiparban oda módosítjuk, hogy minden genre jogosult, csak a művészietlen nem.

A hálószoba a történelmi stílusnak a modern stílussal való legszerveesebb összeolvadását mutatja. Habár bútorai empire-alakokban vannak tervezve, még sincs bennük semmiféle építészeti motívum, úgy hogy az ember a modern vonalvezetés benyomását nyeri. Hogy a famunkálatok, valamint a betétek, melyek ébenfából, padukkfából, elefántcsontból és gyöngyházból készültek, tehnikailag kitűnők, nem szorul külön dicséretre, minthogy Thék munkáinál ezt már megszoktuk. Ízléses a kárpitosmunka is, mely nemcsak a nyoszolyánál, hanem a fali díszítésnél is a lamberia és szalag helyébe olasz csipkét és selymet alkalmaz. Egészen empirestílusban készült a szalon is, csak kevés vegyülék van benne egyrészt XVI. Lajosból, és másrészt Biedermayerből. Eltekintve az empiriformától — melyről tán különbözők a vélemények — meg kell adni, hogy itt a színeknek igen ízléses összhangulatát találták el, mely e teremnek határozottan előkelő nyugodt karakterét biztosítja.

Az ebédlő naturalisztikus faragványoknak gazdag alkalmazása által tűnik ki és általában arra törekszik, hogy bizonyos kényelmes luxust mutasson, amelyet gazdag polgárházakban gyakran lehet látni. Ugyanez áll az uri dolgozószobáról is.

Míg azonban az étkezőben a formák inkább a modern irányhoz közelednek, addig a dolgozószobában inkább a renaissance, barok és modern formák vegyülékét találjuk.

A bevezetés fejtegetéseinek megfelelőleg praktikusnak találjuk e négy szobában többé-kevésbé nyilvánuló konzervativizmust, különösen azért, mert kitűnő tehnikai munkával párosul.

Ezek után áttérek a kiállítás többi berendezkedéseire. Horti ebédlője mel-

lett egybilliard-termet találunk Lefkovic J. és társa budapesti gyárából. Tervezője, Messinger Lajos megkísérelte, hogy ezt az eddig csak nagyobb kastélyokban és magánpalotákban föltalálható berendezkedést, gazdagabb *polgári* viszonyok keretébe is beilleszsze. A szoba modern stílusban készült, meglehetősen egyszerű és a középutat tartja be a társalgó- és játékkerem közt. A billiárd szintén modern stílusban készült, mely ellentétben az eddig szokásos, csaknem várszerű és otromba lábú billiárdokkal, könnyű, mondhatni kiváló szerkezetet mutat. Ily módon nem volna valami nehéz dolog bérlakásokba is billiárd-szobákat berendezni, míg eddig tudvalevőleg alig lehetett találni alkalmas szobát a billiárd számára, és akinek volt billiárdja, az alig gondolhatott költözködésre.

E helyen említem az étkező-teremben levő modernizált formájú érdekes és okosan megszerkesztett cimbalmot, melyet Jeney Jenő terve nyomán Bányay Viktor készített.

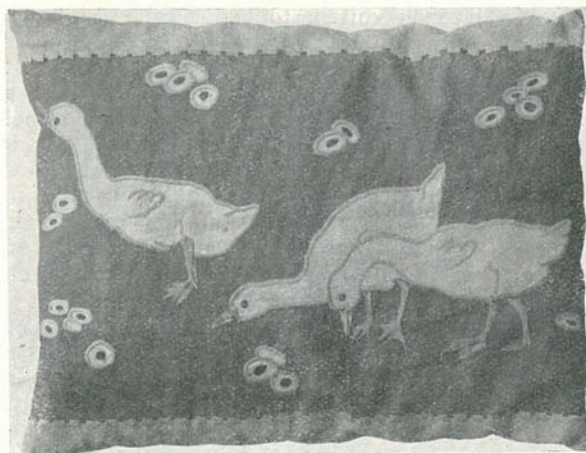
Jó női lakószobát állított ki Menyhért (Méderl) J. Miklós terve nyomán Hajts Jakab, mint a Bútorcsarnok tagja. Menyhértnek az volt a célja, hogy egy egyedül álló hölgy számára alkalmas szobát csináljon, mely egyaránt szolgáljon lakó- és hálószobául. Célját el is érte, a mennyeiben az egyszerű praktikus bútorok a szalonszerűekkel váltakoznak, a nélkül, hogy — bizonyos luxus kifejtése mellett is — az egyszerű, szerény polgári viszonyok határát túllépnék. Különösen örvendetes azonban az, hogy az egyszerűsége mellett sem könnyű feladatot a készítő ízléssel és gondos munkával oldotta meg.

E női lakószoba párja, a szintén Menyhért (Méderl) J. Miklós által tervezet garszonszoba, mely ugyancsak lakó- és hálószobát egyesít magában, csakhogy válaszfal osztja ketté a szobát. Az asztalosmunkát König Izidor, a kárpitosmunkát Burányi Lajos (mindketten a Bútorcsarnok tagjai) készítették. Itt ugyanazokat

A LAKBERENDEZÉSI TAVASZI KIÁLLÍTÁS

az előnyöket találjuk, melyekkel már az előző szobában találkoztunk, tehát az ott elmondottak erre is vonatkoznak.

Soraimat Undi (Springholz) Mariska fölötté kedves gyermekszobájával zárom be. Úgy formailag, mint díszítés tekintetében nagyon jól illik a gyermeki kedély naivitásához, a nélkül, hogy mellőzte volna azokat a praktikus követelményeket, melyeket ily szoba igényel.

APPLIKÁCIÓS MUNKÁVAL DÍSZÍTETT PÁRNÁK.
TERVEZTE ÉS VARRTA UNDI S. MARISKA.

Az egyedüli, melyet megváltoztatva szeretnék látni, az az összhang, mely egy kissé komolynak tűnik fel nekem. Meg kell azonban jegyezni, hogy ennek főleg a színes ablak az oka, és ha azt onnan elvonnánk, akkor megkapnánk a kellő világosságot, mely nélkülözhetetlen egy gyermekszobában. Megjegyzem, hogy az asztalosmunkát Petrik és Morent asztalosok készítették, a bútorokon levő összes festés, a szobának függönyei, párnái, hímzései stb. mind jórésben maga a tervező művésznőnek kézimunkája.

Ime befejeztem kiállítási sétámat. Talán azt fogják találni, hogy én, aki az előző években a kritikában oly szigorú voltam, ki a mellett, hogy elismertem a jót, mindig kiméretlenül kerestem a hibákat és nyilvánosan meg is róttam — egyszerre a „jó bácsi“ lettem és mindent dicsérek, még azt is, a mi ellenkezik személyes ízlésemmel.

Be kell vallanom, hogy nehezemre esett a dolog. Minden lépten-nyomon kritizálni akartam, és elég gyakran teljes írói fegyelmezettségemre volt szükség, hogy kritikai megjegyzéseimet elnyomjam. De megtettem. Nem azért, mintha tekintettel lettem volna a művészekre és műiparosokra, hanem a közönségre voltam tekintettel. Mert azt akarom, hogy e sorok neki magyarázzák meg e kiállítást, és nem a szakértőknek. És a közönségre amúgy is meglehetősen közömbösek a szakszerű részletek.

Diner-Dénes József.

17*